

РЕЦЕНЗИЯ

ИСТИНСКО ИМЕННО ПОДПИСАНИЕ НА УЧЕНИКА	
№	271 г
822	14.12.2
СНИЖАВАЩАТА ЧАСТ ОТ ПРИЛОЖЕНИЕТЕ ПУБЛИКАЦИИ	
ВЪЗРАСТОВА ГРУПА	
СНИЖАВАЩАТА ЧАСТ ОТ ПРИЛОЖЕНИЕТЕ ПУБЛИКАЦИИ	

на кандидатурата на гл.ас. д-р Сашка Георгиева, единствен участник в конкурса за доцент обявен за нуждите на Секцията по средновековна българска история към Института за исторически изследвания на БАН

Проф. дин. Петър Димитров Ангелов

За участие в конкурса д-р Сашка Георгиева се представя с един ръкопис на монография подготвена за печат на тема „Брачната дипломация на средновековните български владетели /437 с./, една рецензия и 32 студии и статии, от които 11 на чужд език в наши списания и две в чужди /Сърбия и Хърватия/. Един общ поглед върху представената за конкурса научната продукция показва ,че тя представлява естествено продължение на трайния интерес на Сашка Георгиева към положението и ролята на жените в средновековната епоха, заложен още в нейната докторска дисертация и в публикуваната впоследствие монография „Жената в българското средновековие“ Пловдив 2011 Преобладаващата част от приложените публикации всъщност съдържат отделни научни приноси върху различни аспекти на владетелската брачна политика, които впоследствие логично стават част от монографичния труд. Без съмнение той поставя на изследване един значим проблем, а именно мястото и ролята династичните бракове в Средновековна България. Аз, като изследовател занимавал се дълго време със средновековната българска дипломация и засягал тези бракове , мога да отбележа ,че върху тяхната история има натрупани не малко отделни изследвания и приноси от наши и чужди учени , но до този момент наистина липсва едно обобщаващо изследване на сполучливо формулираната тема на Сашка Георгиева за „брачната политика“ на средновековните български владетели. Едно изключение представлява може би защитения дисертационен труд със сходна тематика през 2002 г. от Зорница Йончева „Династически бракове и политически

взаимоотношения на Балканите /X-XVв./”и свързаните с нея публикации, които Сашка Георгиева познава и цитира в труда си. Трябва веднага да се отбележи, че в него се поставят на изследване династичните бракове не толкова като някаква сантиментално допълнение към договорите на средновековна България, а като съществено оръжие в политиката, с което се постигат определени цели. Наблюденията наистина показват недвусмислено, че присъствието на чужди принцеси в българския дворец или българки в съседни чуждите владетелски дворове се превръща доста често, макар и не винаги, в своеобразна надеждна гаранция за спазването на договорите, а в чисто културен аспект и фактор на взаимни влияния. Да не подценяваме и обстоятелството, че това женско присъствие със съответния антураж представлява често пъти и важен източник на специфична информация какво се случва в даден владетелски двор, а появилото се потомство може да се превърне в потенциален фактор за претенции върху владетелската корона на съседни държави.

Монографията е разделена на Увод, три глави, четири приложения, заключение и библиография / общо 438 с./ В увода се обосновава значимостта на проблема, сочат се подходите използвани при анализа на брачната политика и трудностите които се срещат в изследователския процес поради липсата на достатъчно извори. Очевидно за да не утежнява изложението Сашка Георгиева не прави в Увода традиционния историографски и извороведски преглед, а предпочита на съответните места в текста да дискутира с различни изследователи и да оценява стойността на използваните извори.

Приносите в монографията могат да бъдат търсени в няколко посоки. На първо място налице са редица чисто фактологически уточнения за времето на сключването на тези бракове, както и за събитията, които ги предшества. Тук трябва да се отбележи, че в изследването се засягат не само осъществени династично бракове, но и проекти за такива, които по една или друга причина не са се състояли. В това отношение убедително звучат доводите на авторката за причините за несъстоялия се брак между хан Тервел и дъщерята на Юстиниан II. Важни доуточнения от хронологическо и концептуално естество направени за брачната дипломатия на цар Самуил, за рождените години на дъщерите на цар

Иван Асен II, за хронологията на браковете на крал Милутин и свързана с нея женитба на видинския деспот Михаил Шишман за сръбско принцеса Ана-Неда., за брачните политики на цар Теодор Светослав, на цар Иван Александър, на цар Иман Шишман и пр. Друга посока, в която следва да се отбележат приносите в монографията е свързана с оценка на значимостта на разглежданите бракове за цялостното политическо развитие на Средновековна България. Направени са убедителни изводи за тяхното значение за насоките в развитието на външната политика на българските владетели с техните съседи в лицето на византийци, сърби, унгарци, власи, татари, печенеги, османци и т.н. Заслужават внимание и наблюденията до колко можем да определим даден династичен брак за успешен по своите резултати за българската държава или неуспешен с оглед целите на провежданата външна политика на владетеля. Приносни моменти съдържа несъмнено и трета глава, в която е предложен интересен статистически анализ на династичните бракове на българските владетели. За първи път се прави типология на тези бракове в зависимост от положението и ранга на младоженците. Оказва се, че най-често се срещат бракове между владетелска дъщеря и владетел. Направената статистика, между другото, добре илюстрира един известен и отбелязван отдавна факт, че в българския владетелски двор през Средновековието са доминирали преди всичко чужденките - царици. Това естествено няма как да бъде подценявано, когато отчитаме факторите, които влияят върху външната политика на средновековните български владетели от християнска България. Накрая бих отбелязал, че и четирите приложения в края на текста третираат важни въпроси свързани с брачната политика на българските владетели и нейните последици. Убедителни са изводите за липса на реални българо-руски династични бракове през Средновековието. Интерес представляват и разсъжденията за произхода и действителното положение на водача на най-голямото въстание срещу византийската власт през XI в. Петър Делян.

С оглед едно бъдещо публикуване на текста бих отправил някои препоръки към структурата и съдържанието. За мен наименованията на първа и втора глава звучат прекалено еднакво и даже скучно. Аз лично не виждам причина доста неопределено звучащите термини „ранно” и

„късно „средновековие,чиито граници така и не са дефинирани в увода, да не бъдат заменени с утвърдената в науката периодизация по политически признак -Първа и Втора българка държава или чисто описателно –„до падането на България под византийска власт” и „след възстановяване на българската държава” Разбира се Сашка Георгиева е в правото си да измисли и нещо по-атрактивно като наименования, което допълнително да привлече читателския интерес. С оглед по-голяма пълнота бих препоръчал библиографския списък да бъде допълнен с още няколко заглавия,макар че аз не съм привърженик на това увлечение в такъв списък да се включи абсолютно всичко, което по един или друг начин се докосва до темата. Намирам все пак за уместно да бъде посочена поредицата от статии посветени на българо-византийските отношения при цар Иван Александър. от акад. Димитър Ангелов публикувани във Военно-исторически сборник и препечатани по-късно в сборника от негови трудове „ Из нашето средновековна минало”. В тези статии се засягат и въпроси свързани с брачната политика на цар Иван Александър. Бих препоръчал да се отрази и монографичния труд на Дилян Николчев „Брак, развод и последващ брак в православната църква” С.2007, който засяга важни теоретични въпроси около характера на християнския брак. Даже се питам дали в увода към труда не би трябвало да се засегнат макар и накратко някои въпроси изобщо около същината на християнския брак като църковно тайнство , за нивата на родствените връзки, които го правят възможен и изключват недопустимо кръвосмешение. Това според мен няма да бъде излишно още повече, че в изложението на труда не един и два пъти конкретно се говори за определени правила и ограничения във възрастово и в конфесионално отношение за сгодяване и за сключване на династичен брак, които според авторката не винаги били спазвани от владетелите./ напр. с.133/. Като цяло ще отбележа ,че текстът на изложението се отличава с логическа яснота и необходимата стилистична прецизност, което е свидетелство за един утвърден професионализъм. Демонстрирано е безспорно умение за задълбочен анализ на изворите и за свързване на определени събития в логична последователност. Проявена е завидна изобретателност в намирането на аргументи за защита на едно или друго допускане. Все пак бих препоръчал на авторката понякога да избягва прекалено категоричния тон в правенето

на някои заключения, още повече, ако фактите не са толкова очевидни и еднозначни. Винаги е рисковано върху една не дотам защитима хипотеза да бъдат изграждани още няколко, при което, в крайна сметка се получава не съвсем надеждна и убедителна конструкция. В това отношение например не бих се съгласил с тежестта на доводите, които поставят под съмнение женитбата на цар Иван I Асен за дъщерята на и сръбския жупан Стефан Неман. Силно хипотетично е защитаването от Сашка Георгиева допускане, направено още навремето от М. Пуркович, че дъщерята на княз Лазар по всяка вероятност не е била омъжена за цар Иван Шишман, а за брат му Александър. С оглед на прецизността бих отбелязал, че точното заглавие на изданието на моята монография от 2011 г. включено в библиографията е "Средновековната българска дипломация".

За да бъде пълна картината за убедителната кандидатура на гл.ас. д-р Сашка Георгиева за научното звание доцент ще отбележа, че нейната научна активност, както е видно от приложената справка се изразява в три научно-изследователски проекта след 1996 г.. Участник е в две международни конференции в Белфаст /2003/ и в Трогир /Хърватия / 2003 г./, в XXII международен конгрес по Византология /София 2011 г./ Седем са нейните участия конференции с международно участие след 2010 г. и пет в национални конференции. Преподавателската и дейност се изразява в четене на лекции в СУ „Климент Охридски“/ Философски факултет, в Нов български университет /Департамент по средновековна култура и в Централноевропейския университет в Будапеща,

Всичко казано до тук ми дава пълни основания да препоръчам без колебание на членовете на уважаемото жури да гласуват положително за присъждане на гл. ас. д-р Сашка Георгиева научната длъжност доцент.

Проф. дин Петър Д. Ангелов